

กระบวนการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์
: กรณีศึกษาย่านบางลำพู

นาย อภิชัย กาบทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2542
ISBN 974-334-617-1
ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TRANSFORMATION PROCESS OF COMMUNAL ELEMENTS IN KRUNG RATTANAKOSIN
: A CASE STUDY OF BANGLUMPOO DISTRICT

MR. Apichai Kabthong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning in Urban Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-334-617-1

นาย อภิชัย กาบทอง : กระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์ : กรณีศึกษา ย่านบางลำพู. (TRANSFORMATION PROCESS OF COMMUNAL ELEMENTS IN KRUNG RATTANAKOSIN : A CASE STUDY OF BANGLUMPOO DISTRICT) อ. ที่ปรึกษา : ชวิษฐรวง อติโพธิ, 224 หน้า. ISBN 974-334-617-1.

การศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและกระบวนการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชนใน ย่านบางลำพู และศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า โดยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 สมัย คือ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยรัชกาลที่ 1-3 สมัยรัชกาลที่ 4-5 สมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง และ สมัยปัจจุบัน ในแต่ละสมัยศึกษาความเชื่อมโยง ในระดับประเทศ ระดับเมือง ระดับย่าน และ ศึกษาองค์ประกอบ ชุมชน ได้แก่ สภาพทางกายภาพ การใช้ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง กรรมสิทธิ์ที่ดิน วิถีชีวิตของผู้คน ภาพลักษณ์ของย่าน และ นโยบายของทางภาครัฐในการพัฒนาเมือง

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชนในแต่ละสมัยนั้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งทางด้านกายภาพ วิถีชีวิตของผู้คน ตลอดจนภาพลักษณ์ต่างๆ ในแต่ละสมัย ได้แก่ กรอบ หรือนโยบายของทางภาครัฐในการพัฒนาเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเมืองเริ่มจากการพัฒนาเมืองตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 1-3 สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ที่เริ่มมีการสร้างโครงข่ายการสัญจรทางบก หรือถนนขึ้นหลายสาย ซึ่งส่งผลให้เกิดการเชื่อมต่อของพื้นที่ และริเริ่มโครงสร้างเมือง ได้แก่ ป้อมปราการ กำแพงและ ประตูเมืองลง ประกอบกับนโยบายในการบริหารปกครองบ้านเมือง ที่แยกที่พักอาศัยกับที่ทำงานออกจากกัน และ เริ่มเกิดอาคารประเภทตึกแถวขึ้นตามแนวถนนตัดใหม่ มีการปรับปรุงตลาดยอดซึ่งเป็นย่านการค้าของชุมชน จน กลายเป็น ภาพลักษณ์ของย่านการค้าแบบไทยๆ ขึ้น การเปลี่ยนแปลงเริ่มมีมากขึ้นตั้งแต่ หลังการพัฒนาอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503 ซึ่งมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระดับประเทศกำกับอยู่ และในปัจจุบัน บางลำพู ยังเป็นย่านที่มีองค์ประกอบของชุมชนที่ทั้งยังอยู่และที่หายไป ซึ่งผสมผสานกันระหว่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชุมชนดั้งเดิมที่มีมาพร้อมกับการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ กับการเกิดอย่างรวดเร็วของเกสต์เฮ้าส์หรือย่านพาณิชย์ กรรมสำหรับบริการขึ้นใหม่ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คน

แนวโน้มในอนาคต จะเห็นได้ว่า นโยบายของทางภาครัฐที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว สนับสนุนให้ชาวต่างชาติ หลั่งไหลกันเข้ามานั้นส่งผลต่อการขยายตัวขององค์ประกอบของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ หรือเกสต์เฮ้าส์เป็นอย่างมาก แต่ทางภาครัฐขาดการวางแผนรองรับการขยายตัวของเกสต์เฮ้าส์ ทั้งทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมทั้งพื้นที่ในการรองรับ ที่จะส่งผลให้เกิดปัญหาในอนาคตขึ้น ประกอบกับแผนในระดับเมือง ได้แก่ ผังเมืองรวม ของกรุงเทพมหานครนั้น ได้กำหนดการใช้ที่ดินและควบคุมความสูงของอาคารในพื้นที่ของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็น การวางแผนที่เน้นการอนุรักษ์ทางกายภาพ แต่ขาดการวางแผนหรือมองสิ่งที่มีมาควบคู่กับการเกิดของกรุงรัตน โกสินทร์นั้นคือการวางแผนที่จะอนุรักษ์คนหรือวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนดั้งเดิม

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางแผนผังเมือง
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

3972356025: MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD: TRANSFORMATION PROCESS / COMMUNAL ELEMENT / KRUNG RATTANAKOSIN / BANGLUMPOO DISTRICT

APICHAI KABTHONG : THESIS TITLE. (TRANSFORMATION PROCESS OF COMMUNAL ELEMENTS IN KRUNG RATTANAKOSIN : A CASE STUDY OF BANGLUMPOO DISTRICT)
 THESIS ADVISOR: KWANSUANG ATIBODHI. 224 PP. ISBN 974-334-617-1

The objective of this research is to study the evolution and transformation process of communal elements in Banglumpoo District and it's also studied the trend of future alteration. The study can be divided into 4 periods which were 1) Early Rattanakosin, 2) modernization age, 3) democratic age and 4) the current age. In each period, the relativity can be studied through country level, urban level and district level and analyze the transformation of communal elements according to physical aspects, land using, building, land rights, lifestyle and government sector's urban development policy.

The research indicated that the significant factor that caused transformation of communal elements in each period by physical aspects and lifestyle, and also the image of each period is the government sector's urban development policy. The alteration of urban structure started from urban development in modernization age or Rama IV era. The construction of the land transport network or many new streets caused the connection of wider area and destroyed previous urban structure such as fortress, wall and city gate, and so the political management policy. The policy was used to separate the residential area and working area away. The shop houses occurred along the new streets and the development of Talad Yod to be image of traditional commercial area. The alteration can be found more after the industrial development in 1960 which the National Economics and Social Development plan was effective. At present, Banglumpoo is still be district of existing and vanished communal elements compiled with historical trace, ancient communities occurred with the settle of Krung Rattanakosin and rapid spread of guest houses or service commercial district that effected the changing of lifestyle and traditional.

The proposed trend can be said that the government sector's policy that promote the tourism and encourage the foreigner to visit Thailand is the most impact on the new community or guest houses. But, there is no plan to manage this wide and rapid expansion of guest houses especially for infrastructure and prepared area which can be caused a lot of trouble in the future and also the urban level plan. The Bangkok Strategic Plan limited the land using and the height of the buildings in Rattanakosin area but this is focussed on physical aspect conservation. It's lack of planning to maintain the ancient communities belonging and way of life which occurred with the settle of Krung Rattanakosin.

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง

สาขาวิชา การวางผังเมือง

ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อผู้คิด .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ อาจารย์ ชวัญ สรวง อติโพธิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ ในการวิจัยมา ด้วยดีตลอด ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา ธาดานิติ รองศาสตราจารย์ ดร. วรรรศิลป์ พีรพันธุ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชูวิทย์ สุจฉายา ที่ได้กรุณาให้เกียรติเป็นกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์นี้ และได้ให้ข้อคิด คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ขอขอบพระคุณ อาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง ผู้บรรยายพิเศษทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน แนะนำแนวทางในการศึกษาค้นคว้าตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษา และเนื่องจากทุนวิจัยครั้งนี้บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้กำเนิด มารดา และบิดา ที่เหลือแต่เชิงตะกอน แม่นก พี่ซี น้องชัช กาบทอง ผู้เป็นพลังและกำลังใจ ผลักดันมาโดยตลอด จนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนที่.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญตาราง.....	ฏ
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินงาน.....	๖
๑.๕ ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๘
๑.๖ ข้อจำกัดในการศึกษา.....	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๘
๒ แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒.๑ แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพการตั้งถิ่นฐาน.....	๑๐
๒.๒ แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของ ชุมชนไทยกับแม่น้ำลำคลอง.....	๑๒
๒.๓ แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับวิวัฒนาการของเมือง.....	๑๕
๒.๔ แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ขององค์ประกอบชุมชน.....	๑๖
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๕
๓ ความเชื่อมโยงระหว่างย่านบางลำพูกับสภาพการตั้งถิ่นฐาน ระดับต่างๆ (สมัยรัตนโกสินทร์ /พ.ศ. ๒๓๒๕-ปัจจุบัน).....	๒๙
๓.๑ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	๒๙
๓.๑.๑ ระดับประเทศ.....	๒๙
๓.๑.๒ ระดับเมือง.....	๒๙
๓.๑.๓ ระดับย่าน.....	๓๕

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่

๓.๒	สมัยรัชกาลที่ ๕ วัฒนธรรมตะวันตกมุ่งสู่ความทันสมัย.....	๓๕
๓.๒.๑	ระดับประเทศ.....	๓๕
๓.๒.๒	ระดับเมือง.....	๓๘
๓.๒.๓	ระดับย่าน.....	๔๐
๓.๓	สมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง.....	๔๐
๓.๓.๑	ระดับประเทศ.....	๔๐
๓.๓.๒	ระดับเมือง.....	๔๐
๓.๓.๓	ระดับย่าน.....	๔๐
๓.๔	สมัยปัจจุบัน.....	๔๑
๓.๔.๑	ระดับประเทศ.....	๔๑
๓.๔.๒	ระดับเมือง.....	๔๒
๓.๔.๓	ระดับย่าน.....	๔๔
๓.๕	สรุปความเชื่อมโยง.....	๔๘
๔	วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชนในย่านบางลำพู.....	๕๑
	(พ.ศ. ๒๓๒๕-พ.ศ. ๒๕๔๒)	
๔.๑	ย่านบางลำพูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	๕๑
	(รัชกาลที่ ๑ /พ.ศ. ๒๓๒๕ - รัชกาลที่ ๓ /พ.ศ. ๒๓๙๔)	
๔.๑.๑	สภาพทางกายภาพ.....	๕๑
-	โครงสร้างเมือง.....	๕๒
-	การใช้ที่ดิน.....	๕๔
-	สิ่งปลูกสร้าง.....	๕๔
-	กรรมสิทธิ์ที่ดิน.....	๖๙
๔.๑.๒	วิถีชีวิตของผู้คน.....	๗๐
-	ภาพลักษณ์ของย่าน.....	๗๕
๔.๑.๓	นโยบายของรัฐ.....	๗๗

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

๔.๒ ย่านบางลำพูในสมัยรัชกาลที่ ๕	๗๘
(รัชกาลที่ ๕ /พ.ศ. ๒๓๙๔ - รัชกาลที่ ๖ /พ.ศ. ๒๔๖๘)	
๔.๒.๑ สภาพทางกายภาพ.....	๗๘
- โครงสร้างเมือง.....	๗๘
- การใช้ที่ดิน.....	๘๒
- สิ่งปลูกสร้าง.....	๘๒
- กรรมสิทธิ์ที่ดิน.....	๑๐๐
๔.๒.๒ วิธีชีวิตของผู้คน.....	๑๐๑
- ภาพลักษณ์ของย่าน.....	๑๐๕
๔.๒.๓ นโยบายของรัฐ.....	๑๑๐
๔.๓ ย่านบางลำพูในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง.....	๑๑๒
(รัชกาลที่ ๗ /พ.ศ. ๒๔๖๘- รัชกาลปัจจุบัน /พ.ศ. ๒๕๐๓)	
๔.๓.๑ สภาพทางกายภาพ.....	๑๑๒
- โครงสร้างเมือง.....	๑๑๒
- การใช้ที่ดิน.....	๑๑๕
- กรรมสิทธิ์ที่ดิน.....	๑๑๗
๔.๓.๒ วิธีชีวิตของผู้คน.....	๑๑๘
๔.๓.๓ นโยบายของรัฐ.....	๑๑๘
๔.๔ ย่านบางลำพูในสมัยปัจจุบัน.....	๑๑๙
(รัชกาลปัจจุบัน /พ.ศ. ๒๕๐๓-พ.ศ. ๒๕๕๒)	
๔.๔.๑ สภาพทางกายภาพ.....	๑๑๙
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์.....	๑๑๙
- การใช้ที่ดิน.....	๑๑๙
- สิ่งปลูกสร้าง.....	๑๓๔
- กรรมสิทธิ์ที่ดิน.....	๑๔๔
๔.๔.๒ วิธีชีวิตของผู้คน.....	๑๔๔
- ภาพลักษณ์ของย่าน.....	๑๕๔
๔.๔.๓ นโยบายของรัฐ.....	๑๖๔
๔.๕ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชน.....	๑๖๗

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
๕	บทสรุป.....	๑๙๖
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๙๖
	๑) การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบชุมชน.....	๑๙๖
	๑.๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพ.....	๑๙๖
	๑.๒) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน.....	๑๙๘
	๒) ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง.....	๒๐๐
	๓) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง.....	๒๐๒
	๔) องค์ประกอบชุมชนที่ยังเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน.....	๒๐๔
	๕) องค์ประกอบชุมชนที่หายไป.....	๒๐๕
	๕.๒ แนวโน้มในอนาคต.....	๒๐๖
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๐๗
	๕.๔ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	๒๐๘
	รายการอ้างอิง.....	๒๐๙
	ภาคผนวก.....	๒๑๑
	ประวัติผู้เขียน.....	๒๒๔

สารบัญแนบที่

แนบที่

หน้า

๑.๑	แสดงตำแหน่งที่ตั้งและขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	๕
๑.๒	แสดงขอบเขตพื้นที่การปกครอง.....	๕
๓.๑	แสดงตำแหน่งความเชื่อมโยงระดับประเทศ.....	๓๐
๓.๒	แสดงตำแหน่งความเชื่อมโยงระดับเมือง.....	๓๓
๓.๓	แสดงความเชื่อมโยงทางกายภาพเมือง.....	๓๙
๓.๔	แสดงตำแหน่งความเชื่อมโยงทางการค้าของบางลำพูกับผู้มาใช้บริการ.....	๔๕
๓.๕	แสดงตำแหน่งความเชื่อมโยงทางการค้าของบางลำพูกับผู้ขายแบบเศรษฐกิจ นอกระบบ.....	๔๖
๔.๑	แสดงตำแหน่งที่ตั้งโครงสร้างเมือง.....	๕๓
๔.๒	แสดงตำแหน่งที่ตั้งที่พักอาศัย.....	๕๘
๔.๓	แสดงตำแหน่งตลาด.....	๖๑
๔.๔	แสดงตำแหน่งที่ตั้งศาสนสถาน.....	๖๔
๔.๕	แสดงตำแหน่งโครงข่ายการสัญจร.....	๖๖
๔.๖	แสดงตำแหน่งลักษณะทางกายภาพของสิ่งปลูกสร้าง.....	๖๗
๔.๗	แสดงตำแหน่งที่ตั้งสภาพทางกายภาพบริเวณย่านบางลำพูและกรุงรัตนโกสินทร์.....	๖๘
๔.๘	แสดงตำแหน่งที่ตั้งโครงสร้างเมือง.....	๗๙
๔.๙	แสดงการใช้ที่ดิน พ.ศ. ๒๔๒๙ (ร.ศ. ๑๑๕)	๘๑
๔.๑๐	แสดงตำแหน่งที่ตั้งที่พักอาศัย.....	๘๕
๔.๑๑	แสดงสิ่งปลูกสร้างประเภทที่พักอาศัย.....	๘๖
๔.๑๒	แสดงตำแหน่งที่ตั้งสถานที่ราชการ.....	๘๗
๔.๑๓	แสดงตำแหน่งที่ตั้งตลาด.....	๙๑
๔.๑๔	แสดงตำแหน่งสิ่งปลูกสร้างประเภทตลาด.....	๙๒
๔.๑๕	แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศาสนสถาน.....	๙๔
๔.๑๖	แสดงโครงข่ายการสัญจร.....	๙๘
๔.๑๗	แสดงการใช้ที่ดิน พ.ศ. ๒๔๖๔	๑๑๓
๔.๑๘	แสดงบริเวณหลักฐานทางประวัติศาสตร์.....	๑๒๐
๔.๑๙	แสดงการใช้ที่ดินย่านบางลำพู พ.ศ. ๒๕๒๙.....	๑๒๓
๔.๒๐	แสดงการใช้ที่ดินของกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๕๔๑.....	๑๒๔
๔.๒๑	แสดงการใช้ที่ดินย่านบางลำพู พ.ศ. ๒๕๔๒.....	๑๒๕
๔.๒๒	แสดงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม.....	๑๒๖
๔.๒๓	แสดงสภาพทางกายภาพของชุมชนมัสยิดจักรพงษ์.....	๑๒๗

สารบัญแผนที่ (ต่อ)

หน้า

๔.๒๔	แสดงสภาพทางกายภาพของชุมชนตรอกไก่แจ้-เขียนนิवासน์.....	๑๒๘
๔.๒๕	แสดงสภาพทางกายภาพของเกสต์เฮาส์ย่านบางลำพู.....	๑๓๐
๔.๒๖	แสดงการเข้าถึงบริเวณย่านบางลำพูในปัจจุบัน.....	๑๓๕
๔.๒๗	แสดงตำแหน่งที่ตั้งของศาสนสถานในปัจจุบัน.....	๑๓๗
๔.๒๘	แสดงสิ่งปลูกสร้างประเภทอาคารที่ทำการของรัฐ.....	๑๓๘
๔.๒๙	แสดงสิ่งปลูกสร้างประเภทอาคารทางด้านการค้า.....	๑๓๙
๔.๓๐	แสดงสิ่งปลูกสร้างประเภทอาคารตึกแถวรุ่นเก่า.....	๑๔๐
๔.๓๑	แสดงสิ่งปลูกสร้างประเภทอาคารเกสต์เฮาส์.....	๑๔๑
๔.๓๒	แสดงสิ่งปลูกสร้างประเภทที่พักอาศัย.....	๑๔๒
๔.๓๓	แสดงตำแหน่งการค้าขายของผู้คน.....	๑๔๙
๔.๓๔	แสดงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน.....	๑๖๙
๔.๓๕	แสดงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน.....	๑๗๖
๔.๓๖	แสดงการกระจายตัวของเกสต์เฮาส์ในปัจจุบัน.....	๑๘๘
๔.๓๗	แสดงการเปลี่ยนแปลงของอาคารย่านบางลำพู พ.ศ. ๒๕๒๙.....	๑๘๙
๔.๓๘	แสดงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากที่พักอาศัย พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นพาณิชยกรรมพ.ศ. ๒๕๔๒	๑๙๐

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑	แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในแบบต่าง ๆ..... ๑๑
๓.๑	แสดงการเชื่อมโยงของผู้คนที่ผ่านเข้าออก..... ๓๓
๓.๒	แสดงความเชื่อมโยงระดับย่าน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น..... ๓๔
๓.๓	แสดงความเชื่อมโยงสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงวันตกมุ้งสู่ความทันสมัย..... ๓๗
๓.๔	แสดงความเชื่อมโยงทางกายภาพของเมือง..... ๔๓
๓.๕	แสดงความเชื่อมโยงของผู้คนที่อพยพจากต่างถิ่น..... ๔๗
๔.๑	แสดงลักษณะทางกายภาพที่พิกอาศัยของราษฎร..... ๕๔
๔.๒	แสดงวิถีชีวิตและบรรยากาศของผู้คนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น..... ๗๔
๔.๓	แสดงภาพลักษณะของย่านบางลำพูสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น..... ๗๖
๔.๔	แสดงโครงสร้างเมือง..... ๘๐
๔.๕	แสดงโครงข่ายการสัญจร..... ๙๙
๔.๖	แสดงวิถีชีวิตและบรรยากาศของผู้คน ๑๐๒
๔.๗	แสดงบรรยากาศของผู้คนและวิถีชีวิตสาธารณะ ๑๐๔
๔.๘	แสดงวิถีชีวิตและบรรยากาศของผู้คน ๑๐๗
๔.๙	แสดงวิถีชีวิตและบรรยากาศของผู้คนบริเวณตลาดน้ำ ๑๐๗
๔.๑๐	แสดงบรรยากาศในยามเช้าของตลาดบก..... ๑๐๘
๔.๑๑	แสดงภาพลักษณะของย่านบางลำพูสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงวันตกมุ้งสู่ความทันสมัย..... ๑๑๑
๔.๑๒	แสดงภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. ๒๕๐๑..... ๑๑๔
๔.๑๓	แสดงสภาพภูมิทัศน์บริเวณป้อมพระสุเมรุ..... ๑๒๑
๔.๑๔	แสดงการใช้ที่ดินที่พิกอาศัยและพาณิชยกรรม..... ๑๔๖
๔.๑๕	แสดงความหลากหลายของผู้คนในย่านบางลำพู..... ๑๔๗
๔.๑๖	แสดงชีวิตในระดับบ้านและละแวกบ้าน..... ๑๔๘
๔.๑๗	แสดงบรรยากาศสาธารณะในระดับละแวกบ้าน..... ๑๔๙
๔.๑๘	แสดงลักษณะการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน..... ๑๕๐
๔.๑๙	แสดงวิถีชีวิตนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ..... ๑๕๕
๔.๒๐	แสดงชีวิตสาธารณะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ..... ๑๕๖
๔.๒๑	แสดงบรรยากาศงานประเพณี..... ๑๕๗

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

๔.๒๒	แสดงงานทางวัฒนธรรม.....	๑๕๘
๔.๒๓	แสดงชีวิตสาธารณะย่านการค้าของบางลำพู.....	๑๕๙
๔.๒๔	แสดงวิถีชีวิตและบรรยากาศบริเวณถนนพระอาทิตย์.....	๑๖๐
๔.๒๕	แสดงวิถีชีวิตและบรรยากาศของร้านอาหารประเภทฉบับบริเวณถนนพระอาทิตย์.....	๑๖๒
๔.๒๖	ภาพถ่ายทางอากาศ ปี ๒๕๑๗ บริเวณย่านบางลำพู.....	๑๗๗
๔.๒๗	ภาพถ่ายทางอากาศ ปี ๒๕๓๐ บริเวณย่านบางลำพู.....	๑๗๘
๔.๒๘	ภาพถ่ายทางอากาศ ปี ๒๕๓๘ บริเวณย่านบางลำพู.....	๑๗๙
๔.๒๙	ภาพถ่ายทางอากาศ ปี ๒๕๔๑ บริเวณย่านบางลำพู.....	๑๘๐
๔.๓๐	แสดงการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพบริเวณคลองบางลำพู.....	๑๙๑
๔.๓๑	แสดงการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพ.....	๑๙๒
๔.๓๒	แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการใช้สอยอาคาร.....	๑๙๓
๔.๓๓	แสดงลักษณะทางกายภาพของย่านบางลำพู.....	๑๙๔
๔.๓๔	แสดงภาพมุมสูงของย่านบางลำพูในสมัยปัจจุบัน.....	๑๙๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑	การใช้ประโยชน์ที่ดินย่านบางลำพู ปี พ.ศ. ๒๕๔๒.....๑๒๒
๔.๒	แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๓๐, พ.ศ. ๒๕๓๔, และ พ.ศ. ๒๕๔๑.....๑๘๖
๔.๓	สถิติการขออนุญาตก่อสร้างอาคาร ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ถึง ๒๕๔๒.....๑๘๗